

НОВАК Н.П.,

доктор юридичних наук, доктор
економічних наук, старший дослідник,
професор кафедри правових дисциплін
(Херсонський інститут Приватного
акціонерного товариства «Вищий
навчальний заклад «Міжрегіональна
академія управління персоналом»)
ORCID ID: 0000-0002-6961-4380

СЕРДЮК Є.В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри галузевого права
та загально-правових дисциплін
(Заклад вищої освіти «Відкритий
міжнародний університет розвитку
людини «Україна»)
ORCID ID: 0000-0002-5467-7207

УДК 342.9:351.075:330.341.1(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.67>

**СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ
ЗАПОБІГАННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ**

У статті розкрито систему суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюють запобігання тінізації економіки в Україні. Наголошено, що ця система є багаторівневою, охоплює органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, фінансові, податкові, митні, антикорупційні та контрольні структури, які реалізують публічну політику через координацію, регулювання, контроль і правозастосування. В адміністративному праві такі суб'єкти діють від імені держави або територіальної громади та забезпечують реалізацію владних рішень у межах визначеної компетенції. У податковому праві визначальними ознаками є податкова правоздатність і дієздатність, що дає змогу здійснювати повноваження щодо обліку, сплати податків та контролю за податковими надходженнями. Детально охарактеризовано повноваження Кабінету Міністрів України як координуючого центру, який затверджує державні програми з детінізації та визначає функції профільних органів. Міністерство фінансів виступає основним органом, що формує і реалізує фінансову політику, здійснює аналіз економічних процесів, верифікує виплати, контролює трансфертне ціноутворення та забезпечує прозорість звітності. Державна податкова служба адмініструє податки, реєструє платників, проводить перевірки, застосовує санкції, контролює обіг підакцизних товарів і валютне законодавство. Державна митна служба виконує функції з виявлення контрабанди, порушень митного режиму, бере участь у міжнародному обміні митною інформацією та координує діяльність із правоохоронними органами. Висвітлено доктринальні підходи, що підкреслюють необхідність нормативного закріплення системи суб'єктів, чіткого функціонального розмежування та уникнення дублювання повноважень. Обґрунтовано потребу у спеціальному законодавчому акті, який би визначав систему суб'єктів, їхню компетенцію, зони відповідальності та механізми

взаємодії, що сприятиме підвищенню ефективності державної політики з протидії тіньовій економіці та зміцненню економічної безпеки.

Ключові слова: *детінізація, економічна безпека, контроль, координація, нормативне регулювання, податкове право, правосуб'єктність, публічне адміністрування, суб'єкти, системність, мінізація економіки, управлінські функції, фінансова дисципліна, фінансова політика.*

Novak N.P., Serdiuk Ye.V. Public administration entities involved in preventing the shadow economy in Ukraine

The article examines the system of public administration entities involved in preventing the shadow economy in Ukraine. It is emphasized that this system is multi-level and includes executive authorities, local self-government bodies, financial, tax, customs, anti-corruption, and supervisory institutions that implement public policy through coordination, regulation, oversight, and enforcement. In administrative law, such entities act on behalf of the state or local communities and ensure the implementation of authoritative decisions within the scope of their legally defined competence. In tax law, essential features include tax legal capacity and capability, which enable the exercise of powers related to registration, tax payment, and control over tax revenues. The powers of the Cabinet of Ministers are described as a central coordinating body responsible for approving state programs on de-shadowing and defining the functions of sectoral authorities. The Ministry of Finance plays a key role in shaping and implementing financial policy, analyzing economic processes, verifying payments, overseeing transfer pricing, and ensuring financial reporting transparency. The tax authority administers taxes, registers taxpayers, conducts audits, imposes sanctions, and monitors the circulation of excisable goods and compliance with currency legislation. The customs authority detects smuggling and customs violations, participates in international customs information exchange, and cooperates with law enforcement agencies. Doctrinal approaches emphasize the need for legal regulation of the subject system, clear functional division, and the elimination of overlapping powers. The article substantiates the necessity of adopting a specific legislative act to define the system of subjects, their competences, areas of responsibility, and mechanisms of interaction, which will contribute to more effective public policy in combating the shadow economy and enhancing economic security.

Key words: *coordination, control, de-shadowing, economic security, financial policy, fiscal discipline, legal capacity, normative regulation, public administration, shadow economy, subjects, systematic approach, tax law, transparency, administrative functions.*

Вступ. Сучасна економіка України функціонує в умовах численних викликів, серед яких особливої актуальності набуває проблема тінізації економічних процесів. Тіньова економіка знижує надходження до бюджету, послаблює ефективність державної політики, створює нерівні умови для суб'єктів господарювання та загрожує національній безпеці. Попри численні спроби її подолання, рівень тінізації в Україні залишається високим, що зумовлює потребу в системному підході до цього явища. Одним із ключових напрямів протидії є вдосконалення системи публічного адміністрування, яке охоплює координацію, контроль, нормотворчість та правозастосування. Держава має забезпечити належне функціонування суб'єктів, відповідальних за реалізацію аналітичних, регуляторних та контрольних функцій.

Проблематика тіньової економіки передбачає не лише боротьбу з окремими порушеннями, а й створення стійкої інституційної основи, здатної ефективно реагувати на виклики. Відсутність чіткого розмежування повноважень між органами влади, дублювання функцій

та недостатня міжвідомча координація є серйозними перешкодами на шляху до ефективної детінізації. Зважаючи на складність економічних правопорушень і динаміку змін у соціально-економічному середовищі, потрібен гнучкий та комплексний підхід, заснований на принципах публічного адміністрування. Саме органи публічного адміністрування мають стати базою для організації зусиль у сфері детінізації, поєднуючи адміністративний, фінансовий, податковий і антикорупційний інструментарій. Водночас недостатня визначеність їхнього правового статусу та механізмів взаємодії знижує результативність заходів.

Загальнодержавна політика з протидії тіньовій економіці повинна спиратися на єдиний координаційний центр, який би визначав функції ключових органів і забезпечував їхню узгоджену діяльність. Сучасна практика демонструє, що навіть наявність численних регуляторів не гарантує успіху без чіткого стратегічного керівництва. Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, податкові та митні органи відіграють провідну роль у реалізації державної фінансово-економічної політики, проте без чіткого нормативного визначення взаємозв'язків між ними виникає хаос і неефективність. Це вимагає створення спеціального законодавчого акта, що закріплює систему суб'єктів публічного адміністрування у сфері детінізації, їхні повноваження, межі відповідальності та форми взаємодії. Такий крок дозволить впорядкувати механізми державного втручання та забезпечити прозорість у сфері економічних відносин.

Важливо зазначити, що тінізація економіки є багатофакторним явищем, і тому потребує не лише адміністративних, а й науково обґрунтованих рішень. У сучасній адміністративно-правовій науці активізувалися дослідження щодо оптимізації функціонування суб'єктів публічного адміністрування, формування критеріїв їх правосуб'єктності та встановлення меж компетенції. Особливу увагу дослідники приділяють інституційному підходу, що передбачає чітку ієрархію, спеціалізацію та узгодженість дій між органами. Аналізуючи доктринальні підходи, можна виявити спільну позицію щодо необхідності системного оновлення нормативно-правової бази у сфері протидії тінізації.

Актуальність полягає в необхідності концептуалізації системи суб'єктів публічного адміністрування, що здійснюють протидію тіньовій економіці в Україні. Відсутність єдиного нормативного підходу, дублювання функцій, неузгодженість рішень і слабка аналітична спроможність органів перешкоджають досягненню стратегічних цілей економічної політики. Водночас формування системи суб'єктів з чітко окресленою компетенцією, прозорими процедурами взаємодії та єдиною інформаційною базою стане основою для ефективного державного регулювання. Саме публічне адміністрування через свої інститути, процедури й методи здатне забезпечити належне функціонування антикризових механізмів у цій сфері.

Останніх досліджень: до певних аспектів публічного адміністрування запобігання тінізації економіки в Україні звертались А. Берlach, Г. Бех, О. Дмитрик, П. Діхтєвський, В. Галунько, Г. Гришук, В. Карелін, С. Кирпа, Д. Кобильнік, О. Константинов, М. Кучерявенко, М. Латинін, І. Лешух, А. Лісовий, О. Мошенець, А. Оніщик, Г. Пасемко, П. Покатаєв, О. Правоторова, К. Проскура, А. Савченко, М. Скорик, С. Степаненко, О. Таран, О. Тильчик, С. Чепіль, Д. Файєр, О. Фелик, В. Фелик та ін. Проте вони свою наукову увагу не зосереджувались безпосередньо на особливостях суб'єктів публічного адміністрування які здійснюють запобігання тінізації економіки в Україні.

Мета статті полягає в тому щоб на основі теорії права, теорії адміністративного права та чинного законодавства та наукових доктрин розкрити особливості правового статусу суб'єктів публічного адміністрування які здійснюють запобігання тінізації економіки в Україні.

Виклад основних положень. В адміністративному праві суб'єкти публічного адміністрування - це уповноважені на здійснення управлінської діяльності органи, установи, посадові та службові особи, що реалізують публічну політику на загальнодержавному, регіональному або місцевому рівні. Вони наділені правом формувати та впроваджувати управлінські рішення від імені держави або територіальної громади відповідно до принципів законності, компетентності та публічності. До таких суб'єктів належать органи законодавчої,

виконавчої та судової влади, органи місцевого самоврядування, а також їх виконавчі структури й посадові особи. Суб'єктами також можуть бути недержавні об'єднання, якщо вони беруть участь у реалізації публічних функцій у межах, визначених законом. Основне їхнє завдання – організація, координація й контроль публічних процесів з метою задоволення потреб суспільства. Вони впливають на об'єкти управління через систему рішень, дій, правових, організаційних і економічних методів. Суб'єкти адміністрування здійснюють планування, організацію, мотивацію та контроль відповідно до функціонального поділу повноважень [1, с. 55-59].

У свою чергу в податковому праві суб'єктами публічного адміністрування податкових правовідносин є особи, поведінка яких регулюється нормами податкового права та які наділені податковою правосуб'єктністю. Вона включає податкову правоздатність, як здатність мати податкові права та обов'язки, і податкову дієздатність, як здатність реалізовувати їх через власні дії. Правоздатність виникає з моменту народження або реєстрації особи, тоді як дієздатність після досягнення певного віку чи статусу. Учасниками податкових правовідносин виступають держава, податкові органи та платники податків. Держава є особливим суб'єктом, оскільки має суверенне право встановлювати податки та примусово їх стягувати. Податкові органи реалізують державну політику в сфері оподаткування, виконуючи функції адміністрування та контролю. Платники податків наділені як правами, так і обов'язками, основним з яких є обов'язок сплати податків. Їхня правосуб'єктність визначається переважно імперативними нормами, зокрема конституційною. До суб'єктів також належать інші пов'язані особи – банки, податкові агенти, представники, які виконують податкові функції [1, с.16-18].

Отже, суб'єктами публічного адміністрування в адміністративному та податковому праві є уповноважені органи, установи, посадові та службові особи, які реалізують публічну політику через управлінські рішення. В адміністративному праві вони діють від імені держави або громади на різних рівнях, виконуючи функції планування, організації, контролю й мотивації. До таких суб'єктів належать органи всіх гілок влади, органи місцевого самоврядування та, в окремих випадках, недержавні об'єднання. У податковому праві суб'єктами виступають держава, податкові органи, платники податків і пов'язані особи, які мають податкову правосуб'єктність. Вона включає правоздатність і дієздатність, що забезпечують участь у податкових правовідносинах. Основним завданням цих суб'єктів є реалізація управлінських і контрольних функцій з метою дотримання податкового законодавства та наповнення бюджету.

Звертаючись до доктринального аналізу, нами було проаналізовано статтю А. Оніщик, в якій розглянуто концепцію протидії тіньовій економіці в Україні як системний науково-практичний підхід до детінізації національного господарства. Концепція поділена на чотири блоки: місія, умови реалізації, науково-теоретичне підґрунтя та напрями практичної реалізації. Авторка наголошує на важливості чіткого розмежування повноважень між усіма рівнями публічного адміністрування. Ключову роль у протидії відіграють органи виконавчої влади, правоохоронні структури та регулятори, які мають забезпечити ефективну міжвідомчу взаємодію. Принципи концепції включають як загальноекономічні (системність, гнучкість, науковість), так і специфічні (адаптивність, неупередженість, справедливість). Об'єктом концепції визначено тіньову економіку, а предметом – управлінські технології впливу на неї. Методологія спирається на адміністративно-правові, економічні та інформаційно-аналітичні інструменти. Передбачено два основні напрями реалізації: виявлення тіньових схем та профілактика їх виникнення. У межах першого напрямку пропонується створення єдиної бази знань і вдосконалення законодавства. Другий напрям орієнтований на формування сприятливого інституційного середовища для прозорої економіки. Концепція передбачає розвиток податкової культури та зменшення привабливості тіньової поведінки. Загалом вона спрямована на узгодження державної політики з інтересами суспільства й бізнесу та підвищення ефективності державного регулювання [3].

О. Тильчик здійснила ґрунтовне теоретико-правове обґрунтування поняття «суб'єкт адміністративно-правового забезпечення протидії тінізації економіки» як похідного від базових категорій адміністративного права. Вона підкреслила відсутність чіткого нормативного визначення таких суб'єктів у контексті забезпечення національної безпеки, що ускладнює визначення їхніх меж відповідальності та механізмів дії. На основі аналізу стратегічних документів авторка наполягає на необхідності деталізації повноважень кожного суб'єкта у межах їх компетенції. Запропоновано уточнити класифікацію суб'єктів, орієнтуючись на специфіку тінізації економіки як багатофакторного явища. Розкрито правовий статус окремих суб'єктів із врахуванням реформ у сфері публічного адміністрування. Особлива увага приділена Державній фіскальній службі як органу спеціальної компетенції, діяльність якого залишилася обмежено ефективною через відсутність загальнодержавної стратегії. Авторка обґрунтовує потребу посилення інституційної спроможності таких органів та усунення дублювання функцій. Системний підхід, на її думку, дозволить уникнути хаотичного втручання великої кількості органів без чіткого функціонального розмежування. Увагу зосереджено на проблемі відсутності комплексної нормативної бази, що визначає тінізацію економіки як загрозу. Пропонується ухвалення спеціального закону або концепції, що визначатиме систему суб'єктів і механізми координації їхньої діяльності. Висловлено позицію щодо необхідності зв'язку між органами, що формують економічну політику, і тими, хто забезпечує її правозастосування [4;5].

Отже, у результаті доктринального аналізу наукових підходів встановлено, що сучасна концепція протидії тіньовій економіці в Україні ґрунтується на системному й комплексному підході до взаємодії суб'єктів публічного адміністрування. Концепція передбачає поділ на місію, умови реалізації, наукову базу та напрями практичної імплементації, що включають виявлення тіньових схем і профілактику їх виникнення. Особлива увага приділяється необхідності чіткого функціонального розмежування повноважень між усіма органами, що беруть участь у детінізації економіки. У наукових працях наголошується на потребі створення інституційного середовища, яке б сприяло прозорості економічної діяльності та розвитку податкової культури. Зазначається відсутність нормативного визначення системи суб'єктів, що ускладнює координацію та підзвітність у цій сфері.

Провідну координаційну роль виконує Кабінет Міністрів України, який затверджує програми та плани заходів з детінізації. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 затверджує Положення про Міністерство фінансів України, згідно з яким Мінфін виступає ключовим центральним органом виконавчої влади у сфері формування та реалізації державної фінансової політики. Міністерство відповідає за розробку політики запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, що безпосередньо пов'язано з боротьбою проти тінізації економіки. У межах своєї компетенції Мінфін координує діяльність податкових і митних органів та контролює трансфертне ціноутворення. Також Міністерство здійснює аналіз економічного стану, розробляє проект Державного бюджету і стежить за ефективністю витрат. Важливу роль відіграє верифікація соціальних виплат і перевірка медичних даних, що дозволяє зменшити зловживання. Обробка персональних даних дає змогу Мінфіну запобігати фіктивним виплатам. Через нормативне регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту забезпечується прозорість фінансової звітності. Така сукупність функцій визначає Міністерство фінансів як провідного суб'єкта публічного адміністрування у сфері детінізації економіки [6].

Державна податкова служба України виконує ключову роль у системі публічного адміністрування з протидії тінізації економіки, що визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» від 6 березня 2019 р. № 227. Відповідно до цієї постанови, ДПС реалізує державну податкову політику, адмініструє єдиний соціальний внесок та здійснює контроль за надходженням податків і зборів до бюджетів усіх рівнів. Служба перевіряє дотримання податкового законодавства, обліковує платників податків, проводить фінансові перевірки та застосовує штрафні санкції за порушення. Вона також здійснює

ліцензування виробництва та обігу підакцизних товарів і контролює дотримання валютного законодавства. Важливою функцією є ведення Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, а також супровід процесів банкрутства платників.

Державна митна служба України, як передбачено цією ж постановою є центральним органом виконавчої влади, який реалізує митну політику та здійснює контроль за переміщенням товарів і фінансових ресурсів через митний кордон. Основними її функціями є виявлення контрабанди, запобігання митним правопорушенням, адміністрування митних платежів та забезпечення належного декларування. ДМС бере участь у міжнародному обміні митною інформацією, що дозволяє виявляти транскордонні схеми тінізації. Вона здійснює контроль за обігом окремих категорій товарів, зокрема підакцизних, і вживає заходів для запобігання фальсифікації митної документації. Крім того, митна служба координує свою діяльність із правоохоронними органами, у тому числі в межах розслідувань порушень митного законодавства [7].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) [8], НАБУ [9] та СБУ [10] забезпечують боротьбу з фінансовими зловживаннями, пов'язаними з тінізацією. Національний банк України контролює валютний і банківський сектор, запобігаючи незаконному руху коштів [11]. До системи також входять органи місцевого самоврядування, які сприяють легалізації зайнятості. Наявна система вимагає узгодженості дій, обміну інформацією та визначення чітких повноважень кожного суб'єкта. Комплексна взаємодія цих органів становить основу адміністративно-правового забезпечення боротьби з тіньовою економікою.

Висновки. Отже, координацію заходів із протидії тінізації економіки в Україні здійснює вищий орган публічного адміністрування, який визначає стратегічні документи та затверджує відповідні положення щодо компетенції профільних органів. У системі виконавчої влади ключову роль відіграє орган, що формує та реалізує фінансову політику, координує діяльність фіскальних структур, контролює витрати бюджету й відповідає за прозорість фінансової звітності. Спеціалізований орган із адміністрування податків реалізує податкову політику, здійснює перевірки, застосовує санкції, обліковує платників та супроводжує процедури банкрутства. Інший орган забезпечує митний контроль, виявляє правопорушення, запобігає контрабанді та адмініструє митні платежі. Антикорупційні та правоохоронні органи реалізують функції з попередження та викриття фінансових зловживань, пов'язаних із тіньовою економікою, а фінансовий регулятор - валютний і банківський нагляд.

Система суб'єктів публічного адміністрування у сфері запобігання тінізації економіки в Україні є багаторівневою та функціонально розгалуженою. До її складу входять органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, фінансові та антикорупційні структури. Їх об'єднує спільна мета реалізація державної політики щодо детінізації економіки через координацію, контроль, нормотворчість і правозастосування. Суб'єкти діють у межах адміністративної та податкової правосуб'єктності, виконуючи як управлінські, так і контрольні функції. Застосовуються методи планування, ліцензування, перевірок, санкцій, аналізу інформації та міжвідомчої взаємодії.

Ключову роль у системі протидії тінізації виконує Кабінет Міністрів України та Міністерство фінансів. Кабінет Міністрів виступає координатором державної політики, затверджує програми, нормативні акти й визначає функції профільних органів. Міністерство фінансів, у свою чергу, формує політику запобігання легалізації доходів, контролює трансфертне ціноутворення, бюджетне планування та ефективність витрат. Також воно відповідає за перевірку достовірності соціальних виплат і прозорість фінансової звітності. Його аналітична й регуляторна діяльність охоплює ключові аспекти фінансового контролю, що дозволяє виявляти джерела тіньових потоків. Роль Мінфіну полягає не лише у формуванні нормативної бази, а й у запобіганні економічним зловживанням через системне регулювання.

Важливою складовою системи є Державна податкова служба України, яка виконує функції податкового контролю та санкціонування. Вона адмініструє податки, єдиний

соціальний внесок, веде реєстри платників і супроводжує справи про банкрутство. Служба має право на перевірки, накладення санкцій, а також ліцензування підакцизної діяльності. Її повноваження поширюються як на фізичних, так і на юридичних осіб, що забезпечує всебічне охоплення суб'єктів господарювання. Правовою основою її діяльності є відповідна постанова КМУ, що визначає механізми реалізації податкової політики. ДПС забезпечує дотримання фіскальної дисципліни, що є критичним чинником у боротьбі з тінізацією. Державна митна служба України є основним суб'єктом публічного адміністрування в частині митного контролю та запобігання контрабанді. Служба адмініструє митні платежі, виявляє правопорушення, перевіряє дотримання законодавства під час переміщення товарів. Вона здійснює обмін інформацією з міжнародними партнерами, що дозволяє ідентифікувати транскордонні схеми тінізації. До її функцій належить також контроль за підакцизними товарами та запобігання фальсифікації митних документів. Координація з правоохоронними органами забезпечує комплексний підхід до протидії митним зловживанням. ДМС виконує ключову роль у припиненні нелегального товарообігу, що є одним із головних джерел тіньової економіки.

Висновки: Отже, система суб'єктів публічного адміністрування у сфері запобігання тінізації економіки в Україні є складною, багаторівневою та взаємопов'язаною. Вона охоплює широке коло органів і установ, що реалізують державну політику через координацію, контроль, регулювання та правозастосування. Суб'єкти публічного адміністрування виконують функції планування, аналізу, перевірок і санкціонування, використовуючи адміністративні та фінансові інструменти. Їхня діяльність спрямована на забезпечення фіскальної дисципліни та прозорості економічних процесів. Водночас функціональне дублювання та нечіткий розподіл повноважень знижують ефективність управління. Наукові підходи вказують на необхідність систематизації правового статусу та компетенції суб'єктів у цій сфері. Удосконалення нормативного забезпечення та інституційної взаємодії дозволить підвищити результативність заходів із протидії тіньовій економіці.

Список використаних джерел:

1. Основи публічного управління та адміністрування : навч. посіб. для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / П. Покатаєв, М. Латинін, С. Степаненко, Г. Пасемко, О. Таран. Харків : ТОВ «Оберіг», 2024. 240 с
2. Податкове право: навч. посіб. / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильнік та ін.; За ред. проф. М. П. Кучерявенка. Київ. Юрінком Інтер, 2003. 400 с.
3. Оніщик А. Концепція протидії тіньовій економіці. Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління. 2022. Вип. 1 (34). С. 31–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.34-6>
4. Тильчик О. В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ольга Віталіївна Тильчик ; Державна фіскальна служба України, Університет ДФС України. Ірпінь, 2018. 42 с.
5. Константінов О. Поняття та структура суб'єктів публічного управління в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 30–36.
6. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 20 серпня 2014 № 375. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/375-2014-%D0%BF>
7. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 06 березня 2019 № 227. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/227-2019-%D0%BF>
8. Про запобігання корупції. Закон України від 14 жовтня 2014 № 1700-VII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>

9. Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України від 14 жовтня 2014 № 1698-VII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1698-18>

10. Про Службу безпеки України. Закон України від 25 березня 1992 № 2229-XII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. RL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-12>

11. Про Національний банк України. Закон України від 20 травня 1999 № 679-XIV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14>

